

Sygn. akt I C 243/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 października 2023 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia Rafał Wagner

Protokolant: sekretarz sądowy Monika Górczak

po rozpoznaniu w dniu 9 października 2023 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa **Polskiego Funduszu Rozwoju S.A. z siedzibą w W.**

przeciwko **T. R.**

o **zapłatę**

I. umarza postępowanie w zakresie żądania zapłaty 199,27 (sto dziewięćdziesiąt dziewięć i 27/100) zł tytułem niespłaconych odsetek ustawowych za opóźnienie;

II. w pozostałym zakresie oddala powództwo;

III. zasądza od Polskiego Funduszu Rozwoju S.A. z siedzibą w W. na rzecz T. R. tytułem kosztów procesu 5 417 (pięć tysięcy czterysta siedemnaście) zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

Sygn. akt **IC 243/23**

UZASADNIENIE

Pozwem z 28 października 2022 r. skierowanym przeciwko T. R. – komornikowi przy Sądzie Rejonowym w Piasecznie, powód Polski Fundusz Rozwoju S.A. z siedzibą w W. wniósł o:

1. orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym, że pozwany ma zapłacić na rzecz powoda kwotę 192.000 zł oraz kwotę 6.299,12 zł tytułem niespłaconych odsetek ustawowych za opóźnienie skapitalizowanych na dzień 28 października 2022 r., wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 198.299,12 zł liczonymi od dnia 29 października 2022 r. do dnia zapłaty;

2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz zwrotu opłat skarbowych od pełnomocnictwa.

W przypadku skierowania sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym lub w wypadku wniesienia przez pozwanego sprzeciwu od nakazu zapłaty, powód wniósł o:

1. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 192.000 zł oraz kwotę 6.299,12 zł tytułem niespłaconych odsetek ustawowych za opóźnienie skapitalizowanych na dzień 28 października 2022 r., wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 198.299,12 zł liczonymi od dnia 29 października 2022 r. do dnia zapłaty;

2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz zwrotu opłat skarbowych od pełnomocnictwa.

W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, że dochodzi zwrotu nienależnie uzyskanej przez pozwanego, będącego komornikiem sądowym, kwoty subwencji finansowej w ramach programu rządowego „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm”.

Spółce Polski Fundusz Rozwoju S.A. powierzono realizację rządowego programu udzielania przedsiębiorcom wsparcia finansowego w związku ze skutkami COVID-19. Programem objęci byli - zgodnie z brzmieniem warunków programu oraz dokumentami regulującymi udzielanie wsparcia w ramach programu - przedsiębiorcy w rozumieniu art. 4 ust. 1 i 2 Prawa przedsiębiorców, którzy spełniali warunki wskazane w Programie.

W celu zapewnienia szybkości rozpoznawania wniosków PFR stosował uproszczone i automatyczne i przyspieszone procedury przyznawania subwencji finansowych, w tym realizowania ich za pośrednictwem kanałów elektronicznych (np. banków). Nie dokonywał indywidualnej analizy poszczególnych wniosków o udzielenie subwencji, nie dokonywał weryfikacji prawdziwości lub zgodności z prawem złożonych oświadczeń złożonych przez przedsiębiorców oraz nie uwzględniał żadnych dodatkowych informacji przekazywanych przez wnioskodawców poza treścią ustandaryzowanego wniosku o przyznanie subwencji finansowej.

W ocenie PFR pozwany nie był uprawniony do otrzymania subwencji finansowej. Komornik nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów Prawa przedsiębiorców, w związku z czym nie może być beneficjentem programu. W konsekwencji subwencja finansowa wypłacona pozwanemu podlega zwrotowi.

W związku z powyższym po stronie pozwanego powstał umowny obowiązek zwrotu subwencji zgodnie z § 11 ust. 13 Regulaminu stanowiącego integralną część umowy subwencji finansowej. Tymczasem pozwany nie dokonał zwrotu subwencji finansowej zgodnie z określonym w Regulaminie terminem tj. nie później niż w terminie 14 dni roboczych od dnia otrzymania subwencji finansowej. W konsekwencji, na podstawie § 3 ust. 6 umowy subwencji, PFR podjął decyzję o zwrocie przez pozwanego całości subwencji finansowej i poinformował go o tej decyzji, wzywając do zwrotu kwoty wypłaconego wsparcia.

Powód upatrywał podstawy prawnej powództwa w § 3 ust. 6 umowy. Jako alternatywną podstawę prawną żądania powództwa powód wskazał art. 415 k.c. oraz art. 471 k.c.

(pozew – k. 3-32)

Zarządzeniem z 25 stycznia 2023 r. stwierdzono brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. (zarządzenie – k. 111)

W odpowiedzi na pozew z 15 marca 2023 r. pozwany T. R. wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu pozwany wskazał, że fakt, iż wykonuje on funkcję komornika był powodowi znany w chwili udzielania subwencji – w tym okresie organy państwa, w tym sam powód, dokonywały wykładni przepisów w ten sposób, że komornicy mogli się ubiegać o subwencje, czego dowodem jest m.in. pismo Ministerstwa Sprawiedliwości z 19 czerwca 2020 r., bowiem byli zaliczani oni do podmiotów, do których odpowiednio stosuje się reżimy przedsiębiorców. Wykładnię pojęcia przedsiębiorcy należy prowadzić w połączeniu z postanowieniami uchwały Rady Ministrów nr 50/2020 z 27 kwietnia 2020 r., poprzedzonej stanowiskiem KE, ustawami przesądzającymi o rzeczywistym statusie prawnym komorników sądowych, celami programu pomocowego na podstawie którego przyznano subwencję, postanowieniami regulaminu i umowy, przyznającymi powodowi duży zakres uznaniowości w przydzielaniu subwencji oraz postanowieniami regulaminu, obligującymi powoda do weryfikacji wnioskodawcy.

Pozwany podniósł, że wniosek o przyznanie subwencji w ramach Programu, przy czym przed tym faktem dwukrotnie zawierał umowę subwencji finansowej z PFR, które wygasły, albowiem PFR po weryfikacji dwukrotnie wydawał

decyzję o odmowie wypłaty. Nie jest prawdą, że wnioski nie podlegały weryfikacji przez PFR. Podniósł m.in. zarzut nadużycia prawa podmiotowego przez powoda i sprzeczność roszczenia z art. 5 k.c.

(odpowiedź na pozew – k. 122-135v.)

Pismem z 26 kwietnia 2023 r. PFR cofnął pozew w części, w zakresie żądania zapłaty 3.612,58 zł tytułem niespłaconych odsetek ustawowych za opóźnienie skapitalizowanych na dzień 28 października 2022 r., ustawowych odsetek za opóźnienie od kwoty 3.612,58 zł liczonych od dnia 29 października 2022 r. do dnia zapłaty oraz ustawowych odsetek za opóźnienie od kwoty 194.686,54 liczonych od dnia 29 października 2022 r. do dnia 6 kwietnia 2023 r., w zakresie przekraczającym kwotę 76,62 zł.

Powód precyzując stanowisko wniósł o:

1. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 192.000 zł oraz kwotę 2.686,54 zł tytułem niespłaconych odsetek ustawowych za opóźnienie skapitalizowanych na dzień 28 października 2022 r., wraz z kwotą 76,62 zł tytułem niespłaconych odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 194.686,54 zł liczonych od dnia 4 stycznia 2023 r. do dnia 6 kwietnia 2023 r., wraz z dalszymi odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 194.686,54 zł liczonymi od 7 kwietnia 2023 r. do dnia zapłaty;

2. zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz zwrotu opłat skarbowych od pełnomocnictwa.

(pismo procesowe – k. 176-220)

Postanowieniem z 12 lipca 2023 r. Sąd umorzył postępowanie w części obejmującej żądanie zapłaty kwoty 3.612,58 zł tytułem skapitalizowanych odsetek ustawowych za opóźnienie.

(postanowienie – k. 243)

Pismem z 6 października 2023 r. PFR cofnął pozew w części, w zakresie żądania zapłaty 199,27 zł tytułem niespłaconych odsetek ustawowych za opóźnienie.

(pismo procesowe – k. 255-257)

W dalszym toku postępowania strony podtrzymywały swoje stanowiska.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W 2020 r. w związku z pandemią choroby zakaźnej COVID-19 wywoływanej wirusem Sars-Cov-2 doszło w Polsce do znacznych zakłóceń gospodarczych spowodowanych między innymi wprowadzonymi restrykcjami sanitarnymi mającymi zapobiec rozwojowi epidemii. Zakłócenia gospodarcze spowodowały istotny spadek aktywności gospodarczej. Aby przeciwdziałać negatywnym skutkom gospodarczym panującej epidemii na podstawie uchwały Rady Ministrów z 27 kwietnia 2020 r. w sprawie „Tarczy Finansowej Polskiego Funduszu Rozwoju dla małych i średnich firm” (dalej: „Program”) ustanowiono program rządowy mający na celu realizację podstawowego interesu ekonomicznego Rzeczypospolitej Polskiej w postaci zapewnienia stabilności przedsiębiorstw i gospodarki, w szczególności poprzez zapewnienie płynności i stabilności finansowej oraz ochrony miejsc pracy i bezpieczeństwa finansowego obywateli. Program kierowany był do beneficjentów, którzy łącznie wytwarzali istotną część polskiego PKB. Program miał na celu zapobiegnięcie ryzyka masowej upadłości beneficjentów oraz zwolnień ich pracowników na skutek znaczących zakłóceń w funkcjonowaniu gospodarki w związku z epidemią COVID-19.

Zasady Programu zostały zatwierdzone na mocy decyzji Komisji Europejskiej z 27 kwietnia 2020 r. C(2020) 2822, State Aid SA.56996 (2020/N) – Poland. Realizacja Programu została natomiast powierzona Polskiemu Funduszowi

Rozwoju S.A. (dalej: PFR) na podstawie art. 21a ustawy z 4 lipca 2019 r. o systemie instytucji rozwoju oraz umowy pomiędzy Skarbem Państwa a PFR.

W celu określenia zasad rozpatrywania wniosków sporządzony został dokument w postaci „Regulaminu ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla małych i średnich firm” (dalej: Regulamin). Wersja pierwotna Regulaminu obowiązywała od 29 kwietnia 2020 r., zaś wersja zmieniona została przyjęta 13 maja 2020 r. z datą wejścia w życie w dniu 28 maja 2020 r.

Szczegółowe warunki wsparcia finansowego oraz zobowiązania beneficjenta programu określała umowa subwencji finansowej zawierana pomiędzy (...) a przedsiębiorcą ubiegającym się o subwencję finansową. Integralną część umowy subwencji finansowej stanowił Regulamin (§ 11 ust. 5 umowy subwencji finansowej).

W definicjach zawartych w §1 ust. 2 Regulaminu określono, że Beneficjent oznacza na potrzeby określenia podmiotu uprawnionego do udziału w Programie, przedsiębiorcę w rozumieniu art. 4 ust. 1 i 2 Prawa Przedsiębiorców pod warunkiem uznania, iż podmiot ten spełnia warunki przyznania mu statusu Mikroprzedsiębiorcy lub MŚP, wnioskującego do PFR o udzielenie subwencji finansowej, lub któremu PFR udzielił subwencji finansowej.

Mikroprzedsiębiorcą zdefiniowano - na potrzeby określenia podmiotu uprawnionego do udziału w Programie, zgodnie z Regulaminem - Beneficjenta, który na 31 grudnia 2019 r. łącznie spełnia następujące warunki: (i) zatrudnia co najmniej jednego pracownika oraz nie więcej niż dziewięciu pracowników (z wyłączeniem właściciela) oraz (ii) jego roczny obrót za 2019 r. lub suma bilansowa w 2019 r. nie przekracza kwoty 2 mln EUR. Na potrzeby ustalenia statusu Mikroprzedsiębiorcy jako podmiotu uprawnionego do udziału w Programie zgodnie z Regulaminem, przez pracownika rozumie się osobę zatrudnioną na podstawie umowy o pracę, przy czym za pracowników nie uważa się pracowników na urloпах macierzyńskich, ojcowskich, rodzicielskich wychowawczych i zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego. Określenie statusu Mikroprzedsiębiorcy powinno uwzględniać inne warunki określone w treści regulaminu oraz załącznika I do Rozporządzenia Pomocowego.

Finansowanie programowe udzielane było za pośrednictwem Banków, przyjmujących w imieniu PFR wnioski, odwołania, przekazujących Beneficjentom decyzje PRF, zawierających umowy subwencji finansowej w charakterze pełnomocników PFR i przekazujących Beneficjentom w imieniu PFR środki pieniężne tytułem subwencji finansowych (wyłącznie po uprzednim otrzymaniu tych środków od PFR - § 3 ust. 3 regulaminu).

Zgodnie z § 3 ust. 6 Regulaminu w przypadku stwierdzenia złożenia przez Beneficjenta nieprawdziwych oświadczeń lub podania we wniosku nieprawdziwych informacji, PFR mógł podjąć decyzję o zobowiązaniu beneficjenta do zwrotu całości lub części subwencji finansowej.

W rozdziale 3.1. Tarczy Finansowej wskazano, że programem objęci są: przedsiębiorcy w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2019 r. poz. 1292, z późn. zm.), tj. osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki organizacyjne niebędące osobą prawną, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonujące działalność gospodarczą oraz wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej, będący mikro-, małymi lub średnimi przedsiębiorcami spełniającymi następujące kryteria:

a. mikroprzedsiębiorca („Mikrofirma”) – to przedsiębiorca, który łącznie spełnia następujące warunki:

- i. zatrudnia co najmniej 1 pracownika oraz nie więcej niż 9 pracowników, z wyłączeniem właściciela, oraz
- ii. jego roczny obrót lub suma bilansowa nie przekracza kwoty 2.000.000 EUR;

b. małe i średnie przedsiębiorstwo („MŚP” lub „mała i średnia firma”) – to przedsiębiorca, który zatrudnia do 249 pracowników, z wyłączeniem właściciela, a jego roczny obrót nie przekracza 50.000.000 EUR lub suma bilansowa nie przekracza 43.000.000 EUR, przy czym: (i) nie jest Mikrofirmą, lub (ii) nie jest beneficjentem Programu DP.

Szczegółowe warunki wsparcia finansowego oraz zobowiązania beneficjenta programu określała umowa subwencji finansowej zawierana pomiędzy PFR a przedsiębiorcą ubiegającym się o subwencję finansową. Integralną część umowy subwencji finansowej stanowił Regulamin (§ 11 ust. 5 umowy subwencji finansowej).

Umowy subwencji były zawierane z beneficjentami programu za pośrednictwem systemu bankowego z wykorzystaniem środowiska informatycznego i sieciowego udostępnianego przez banki. Wniosek o udzielenie subwencji finansowej udostępniany był w bankowości elektronicznej banku wyłącznie jako interfejs i służył zebraniu wszelkich oświadczeń składanych przez przedsiębiorcę starającego się o subwencję finansową. Oświadczenia wpisane przez przedsiębiorcę we wniosku implementowane były do projektu umowy subwencji finansowej udostępnianej w bankowości elektronicznej. Każdy podmiot ubiegający się o subwencję musiał zaakceptować oświadczenia znajdujące się w formularzu aplikacyjnym dostępnym w bankowości elektronicznej. PFR został uprawniony do stosowania możliwie automatycznych, uproszczonych i przyspieszonych procedur przyznawania subwencji finansowych, w tym ich realizowania za pośrednictwem kanałów elektronicznych (np. banków), wyłącznie z wykorzystaniem danych pochodzących od partnerów Programu oraz na podstawie oświadczeń składanych przez beneficjentów Programu. (rozdział 3.2 Regulaminu)

Z uwagi na pomocowy charakter programu, polegający na udzielaniu subwencji finansowych w związku z istotnymi zakłóceniami w funkcjonowaniu gospodarki na skutek COVID-19, oraz efektywność i szybkość rozpoznawania wniosków w interesie wszystkich aplikujących przedsiębiorców kwalifikujących się jako potencjalni beneficjenci programu, PFR został uprawniony do:

- 1) stosowania możliwie automatycznych, uproszczonych i przyspieszonych procedur przyznawania subwencji finansowych, w tym ich realizowania za pośrednictwem kanałów elektronicznych (np. banków), wyłącznie z wykorzystaniem danych pochodzących od partnerów programu oraz na podstawie oświadczeń składanych przez beneficjentów programu,
- 2) przyjęcia, iż każdy beneficjent programu jest wypłacalny i zdolny do zwrotu i spłaty subwencji,
- 3) do uznawania jakiegokolwiek warunku programowego, za spełniony wyłącznie w oparciu o oświadczenie beneficjenta programu, jego przedstawiciela lub osoby, która podaje się wobec PFR za beneficjenta programu lub jego przedstawiciela (rozdział 3.2 Załącznika nr 1 do Regulaminu).

(Regulamin ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza finansowa PFR dla małych i średnich firm – k. 43-75)

Z uwagi na wątpliwości co do statusu komorników w świetle wymagań zawartych w powyższych regulacjach odnoszących się do możliwości korzystania z Tarczy Finansowej PFR komornicy sądowi występowali m.in. do PFR o udzielenie informacji, czy mogą korzystać z wsparcia w postaci subwencji w ramach Tarczy finansowej dotyczącej mikroprzedsiębiorców. Odpowiedzi udzielane przez PFR były twierdzące, a jako warunek wskazywano zatrudniania przynajmniej jednego pracownika, od którego pracodawca odprowadza składki na ubezpieczenie społeczne.

(korespondencja mailowa – k. 148, 241)

Wobec istotnych wątpliwości co do statusu komorników sądowych, 21 maja 2020 r. została porządzona opinia prawna w sprawie dopuszczalności występowania przez komorników sądowych o przyznanie środków z PFR na zasadach przewidzianych dla przedsiębiorców, sporządzona przez dr K. Ś. i r.pr. M. D..

(opinia – k. 138-142)

Ponadto Pismem z 19 czerwca 2020 r. , będącym odpowiedzią na wątpliwości zgłoszone przez Prezesa Krajowej Rady Komorniczej, Ministerstwo Sprawiedliwości (pismo zostało podpisane przez Sekretarza Stanu w MS – S. K.) wskazało, że co prawda komornicy sądowi nie zostali zaliczeni do przedsiębiorców z mocy przepisów ustawy

o komornikach sądowych, niemniej znajdują do nich zastosowanie przepisy ustawy podatkowych, o systemie ubezpieczeń społecznych, o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, dotyczące osób prowadzących działalność gospodarczą, na co wyraźnie wskazywało Ministerstwo Finansów i ZUS. Ponadto wskazano, że komornicy sądowi organizują i prowadzą kancelarię komorniczą, zatrudniają pracowników na podstawie umów o pracę, zlecenia, o dzieło lub świadczenie usług, a koszty działalności egzekucyjnej pokrywają z uzyskiwanych prowizji w postaci opłat egzekucyjnych. W piśmie wskazano ponadto, że „w ocenie Ministra Sprawiedliwości dzięki zrównaniu w wielu aspektach przez ustawodawcę Komorników Sądowych z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą, powinni oni korzystać z pomocy podobnej do tej, którą otrzymują inni pracodawcy w okresie pandemii koronawirusa, a wspomniane wyłączenie Komorników Sądowych z możliwości skorzystania z niektórych form pomocy przewidzianych w tarczach antykrzysowych, jak się wydaje, nie wynika z brzmienia obecnie obowiązujących przepisów, a z ewentualnego niewłaściwego ich stosowania przez organy wypłacające środki”.

(pismo Ministra Sprawiedliwości z 19 czerwca 2020 r. – k.137)

T. R. jest komornikiem sądowym przy Sądzie Rejonowym w Piasecznie. Prowadzi kancelarię komorniczą, jako pracodawca zatrudnia pracowników. W 2020 r. zatrudniał 8 osób. Wybuch pandemii znacznie ograniczył możliwość wykonywania funkcji zawodowych przez pozwaną. Jego przychody spadły o ok. 74%.

(bezsporne, zeznania pozwanego – k. 259v.)

Podczas pandemii, aby zapewnić dalsze funkcjonowanie kancelarii, w tym utrzymanie pracowników, T. R. złożył wnioski o udzielenie subwencji finansowej. W zakresie możliwości ubiegania się o dofinansowanie kierował się stanowiskiem wyrażonym przez Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (k. 137), opiniami prawnymi (k. 138-142v.). Te same informacje, opinie i komunikaty spowodowały, że kilkuset komorników w całej Polsce złożyło analogiczne wnioski.

PFR zawierał w tym okresie umowy subwencji z komornikami. Sam mailowo potwierdzał, że komornicy mogą skorzystać ze wsparcia w ramach Tarczy Finansowej PFR. Ewentualne odmowy zawarcia umowy nie dotyczyły kwestii rozumienia statusu komornika na gruncie pojęcia beneficjenta, a spełniania innych przesłanek dot. np. braku spadku obrotów.

(przykładowa decyzja odmowna – k. 146)

Cały proces zawierania umowy subwencji finansowej pomiędzy PFR a komornikiem odbywał się drogą elektroniczną za pośrednictwem Bankowości Elektronicznej, wg przygotowanego przez powoda wraz z bankami formularza aplikacyjnego. Cała procedura była z informatyzowana i nie było możliwości wpisania jakichkolwiek uwag ani we wniosku ani w samej umowie. Jediną możliwością złożenia wniosku było zaakceptowanie przez wnioskodawcę wszystkich punktów, co też T. R. uczynił. Pozwany już w miejscu określenia swojej osoby jako beneficjenta wpisał, iż jest komornikiem sądowym. Dane te znalazły się również w treści zawartej umowy.

T. R. zaakceptował oświadczenia, które były w formularzu aplikacyjnym dostępnym w bankowości elektronicznej: że na dzień 31 grudnia 2019 roku był mikroprzedsiębiorcą, że na dzień złożenia wniosku o subwencję prowadził działalność gospodarczą, że na dzień 31 grudnia 2019 roku prowadził działalność gospodarczą oraz że jest świadomy tego, że subwencja finansowa [...] dotyczy wyłącznie przedsiębiorstw spełniających kryteria Mikro-, Małego i Średniego - Przedsiębiorcy w rozumieniu Programu.

Po wprowadzeniu przez T. R. danych w formularzu wniosku, w bankowości elektronicznej został wygenerowany projekt umowy subwencji finansowej. Tak wygenerowany projekt umowy subwencji finansowej został następnie podpisany przez obie strony. Do zawarcia pomiędzy PFR a pozwanym umowy subwencji finansowej nr (...) doszło 9 lipca 2020 r. W dniu 10 lipca 2020 r. PFR reprezentowany przez (...) S.A. w W. skierował do T. R. „komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Piasecznie zwanego przedsiębiorcą” pozytywną decyzję w sprawie subwencji finansowej.

(umowa subwencji nr (...) z dnia 9 lipca 2020 r. – k. 82-91, decyzja k. 80)

Kwota subwencji została pozwanemu wypłacona w dniu 13 lipca 2020 r. W miejscu oznaczenia odbiorcy wskazany został T. R. Komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w Piasecznie.

(potwierdzenie przelewu - k. 95).

Zgodnie z § 10 ust. 11 Regulaminu PFR mógł, biorąc pod uwagę całokształt okoliczności z uwzględnieniem zasady racjonalności ekonomicznej, w tym wyważenia słuszych interesów danego beneficjenta, ogółu wszystkich beneficjentów i Skarbu Państwa oraz realizacji celów szczegółowych określonych w programie, odstąpić od stosowania niektórych spośród wymienionych wyżej warunków programowych, każdorazowo z zastrzeżeniem stosowania się do zasad i warunków decyzji Komisji Europejskiej dotyczącej programu.

W myśl § 11 ust. 13 Regulaminu w przypadku, gdy beneficjent otrzymał subwencję finansową na podstawie nieprawdziwych oświadczeń, od których uzależnione było udzielenie subwencji finansowej lub wysokość subwencji finansowej, beneficjent zobowiązany był do niezwłocznego, nie później niż w terminie 14 dni roboczych od otrzymania subwencji finansowej, zwrotu subwencji finansowej lub jej części na wyodrębniony rachunek techniczny Banku.

Do czasu całkowitego zwrotu subwencji finansowej przez przedsiębiorę, PFR może kontrolować prawdziwość informacji i oświadczeń złożonych w związku z zawarciem umowy przez przedsiębiorcę lub osobę go reprezentującą. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości informacji lub oświadczeń zawartych w umowie może podjąć decyzję o zwrocie przez przedsiębiorcę całości lub części subwencji finansowej. W takim przypadku subwencja finansowa stanie się wymagalna w terminie 14 dni roboczych od dnia udostępnienia przedsiębiorcy informacji o decyzji PFR w sposób pozwalający przedsiębiorcy zapoznać się z informacją o decyzji PFR (§ 3 ust. 6 umowy).

(umowa – k. 82-91)

Po wypłacie subwencji finansowej, korzystając z uprawnienia przewidzianego w § 3 ust. 6 umowy subwencji, PFR ustalił, że pozwany nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 Prawa przedsiębiorców, a w konsekwencji nie może być beneficjentem programu, uprawnionym do otrzymania (i zatrzymania) subwencji finansowej. PFR wskazał że pozwany jest komornikiem sądowym i zgodnie z art. 2 ust. 1 u.k.s. oraz art. 3 ust. 1 u.k.s. jest funkcjonariuszem publicznym oraz organem władzy publicznej w zakresie wykonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym. Natomiast nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów regulujących podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej (art. 33 ust. 1 u.k.s.) tj. w rozumieniu ustawy z 06.03.2018 r. Prawo przedsiębiorców w zw. z art. 4 ust. 1 u.p.p.

PFR powołał się również na § 3 ust. 6 Umowy subwencji oraz § 11 ust. 13 Regulaminu, uzasadniając obowiązek zwrotu złożeniem nieprawdziwych oświadczeń przez wnioskodawcę.

W związku z powyższym PFR pismem z 9 grudnia 2020 r. wezwał T. R. do zwrotu całej otrzymanej subwencji w terminie 14 dni.

(pismo PFR z 09 grudnia 2020 r. k. 98-98).

Pismem z 12 lipca 2021 r. T. R. wezwał PFR do udostępnienia w serwisie bankowym (...) S.A. możliwości złożenia oświadczenia o rozliczeniu subwencji. Wezwał również do wydania decyzji o wysokości zwrotu subwencji finansowej z uwzględnieniem części podlegającej umorzeniu, a także przedstawienia harmonogramu spłaty pozostałej części subwencji. W wypadku gdyby PFR nie chciał umożliwić mu złożenia oświadczenia o rozliczeniu subwencji, T. R. oświadczył, że dokonuje jej niniejszym pismem, informując, że od dnia zawarcia umowy do dnia sporządzenia niniejszego pisma prowadzi działalność, i nie zmniejszył zatrudnienia, co jego zdaniem powinno skutkować umorzeniem 75% subwencji. T. R. oświadczył, że 25% subwencji należnej do zwrotu spłaci w 24 ratach.

(pismo z 12 lipca 2021 r. – k. 150)

T. R. wpłacił na rzecz PFR kwotę 48.000 zł tytułem spłaty części subwencji niepodlegającej umorzeniu w zakresie 25%.

(potwierdzenia przelewów - k. 154-172, 250-254)

Pismem z 27 stycznia 2022 r. skierowanym do Prezesa PFR, Ministerstwo Sprawiedliwości (pismo podpisane zostało przez Sekretarza Stanu MS – S. K.) wskazano, że „mieszany status komorników (...) mógł ich prowadzić do wniosku, że z ostrożności mogą wnioskować o wsparcie z „Tarczy”, a Fundusz kompleksowo status ten oceni, w kontekście pozostającego w jego dyspozycji narzędzia wsparcia. Ministerstwo Sprawiedliwości nie opiniowało problematyki wsparcia komorników w ramach programu rządowego „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju Małych i Średnich Firm”, zaś wnioski do Funduszu były podyktowane indywidualną oceną komorników, którzy w ciężkim okresie pandemii brali pod uwagę trudną sytuację finansową ich kancelarii zatrudniających łącznie 10.000 pracowników, zapis art. 33 ust. 3 u.k.s. oraz błędne, w ocenie Ministerstwa Sprawiedliwości, poglądy niektórych przedstawicieli doktryny, nieadekwatne do stanu prawnego, wykreowanego ustawą o komornikach sądowych. Zważywszy, że decyzja o przyznaniu pomocy w ramach programu rządowego należała wyłącznie do Funduszu, a Ministerstwo Sprawiedliwości nie zostało poproszone o przedstawienie swojego stanowiska w sprawie przed udzieleniem pomocy komornikom, należy uszanować autonomię Funduszu.

W związku z faktem, że środki z Funduszu uzyskała mniejszość komorników (563 na ponad 2000), a z tych którzy je pozyskali, większość, na wezwanie Funduszu, zwróciła je w całości lub w części (łącznie 397 osoby), należy uznać, że następcza weryfikacja statusu komorników przez Fundusz była prawidłowa i pozostali komornicy powinni zwrócić pobrane dotacje.”

(pismo z MS z 27 stycznia 2022 r. – k. 221-223)

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie przedstawionego materiału dowodowego, a w szczególności na podstawie: regulaminu ubiegania się o udział w programie rządowym „Tarcza finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla małych i średnich firm”, umowy subwencji finansowej nr (...) z 9 lipca 2020 r., potwierdzenia dokonania wypłaty subwencji finansowej, wezwania do zwrotu subwencji finansowej, potwierdzenia doręczenia wezwania do zwrotu subwencji finansowej, a także stanowiska Ministerstwa Sprawiedliwości, opinie oraz korespondencję dotyczącą dopuszczalności wnioskowania przez komorników o wsparcie finansowe z Funduszu.

Sąd Okręgowy oparł się na zeznaniach słuchanego w charakterze strony pozwanego T. R. (protokół k. 259v.). Zeznania pozwanego były spójne z dokumentacją zgromadzoną w toku postępowania, logicznie i przekonujące, obrazowały w klarowny sposób motywów jakimi kierował się pozwany zawierając sporną umowę w tym rozumienie i wykładnię pojęcia beneficjenta w ramach pomocy udzielanej przez PFR.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

W myśl przepisu art. 355 k.p.c. sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew lub jeżeli wydanie wyroku stało się z innych przyczyn zbędne lub niedopuszczalne. Postanowienie o umorzeniu postępowania może zapaść na posiedzeniu niejawnym, jeżeli powód cofnął ze skutkiem prawnym pozew w piśmie procesowym. Z uwagi na cofnięcie pozwu (pismem procesowym złożonym na rozprawie 9 października 2023 r.), Sąd na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. umorzył postępowanie w zakresie żądania zapłaty 199,27 zł tytułem niespłaconych odsetek ustawowych za opóźnienie, o czym orzeczono w pkt I wyroku.

W pozostałym zakresie powództwo podlegało oddaleniu.

Bezspornym w niniejszej sprawie był fakt powierzenia Polskiemu Funduszowi Rozwoju S.A. w W. realizacji rządowego programu udzielania przedsiębiorcom wsparcia finansowego w związku ze skutkami COVID-19 „Tarcza finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla małych i średnich firm” oraz, że strony zawarły umowę subwencji finansowej nr

(...) 9 lipca 2020 roku, na podstawie której pozwany komornik T. R. otrzymał subwencję finansową w wysokości 192.000,00 zł.

Spór w niniejszej sprawie koncentrował się w pierwszej kolejności na rozstrzygnięciu czy pozwany jako komornik sądowy mógł zostać beneficjentem subwencji finansowej udzielanej przez powodowy Fundusz, a także – w razie odpowiedzi negatywnej - czy był zobowiązany do jej zwrotu.

Na wstępie jednak wskazać należy, że program rządowy „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla małych i średnich firm” był to program dzięki, któremu mali i średni przedsiębiorcy mogli skorzystać z finansowania na preferencyjnych warunkach. Rozwiązanie miało na celu zapewnienie płynności i stabilności finansowej w okresie poważnych zakłóceń w gospodarce w związku ze skutkami pandemii COVID-19. Dofinansowanie było częściowo bezzwrotne. Środki uzyskane w ramach Tarczy Finansowej PFR dla MŚP można było przeznaczyć wyłącznie na pokrycie kosztów bieżącej działalności, w tym pokrycie kosztów wynagrodzeń pracowników.

Z Tarczy Finansowej PFR dla MŚP skorzystać mogli przedsiębiorcy spełniający odpowiednie warunki. W rozdziale 3.1. Tarczy Finansowej Polskiego Funduszu Rozwoju dla małych i średnich firm, stanowiącej załącznik do uchwały nr 50/2020 Rady Ministrów przyjmującej program rządowy, wskazano, że programem objęci byli „przedsiębiorcy w rozumieniu art. 4 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2019 r. poz. 1292, z późn. zm.), tj. osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki organizacyjne niebędące osobą prawną, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonujące działalność gospodarczą oraz wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej, będący mikro-, małymi lub średnimi przedsiębiorcami spełniającymi następujące kryteria:

a. mikroprzedsiębiorca („Mikrofirma”) – to przedsiębiorca, który łącznie spełnia następujące warunki:

(i) zatrudnia co najmniej 1 pracownika oraz nie więcej niż 9 pracowników, z wyłączeniem

właściciela, oraz

(ii) jego roczny obrót lub suma bilansowa nie przekracza kwoty 2.000.000 EUR;

b. małe i średnie przedsiębiorstwo („MŚP” lub „mała i średnia firma”) – to przedsiębiorca, który zatrudnia do 249 pracowników, z wyłączeniem właściciela, a jego roczny obrót nie przekracza 50.000.000 EUR lub suma bilansowa nie przekracza 43.000.000 EUR, przy czym: (i) nie jest Mikrofirmą, lub (ii) nie jest Beneficjentem Programu DP”.

Przy czym zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą.

Również w Regulaminie ubiegania się o udział w programie rządowym (w § 1 ust. 2) wskazano, że zgodnie z warunkami programu, programem objęci są przedsiębiorcy w rozumieniu art. 4 ust. 1 i 2 Prawa przedsiębiorców pod warunkiem uznania, iż podmiot ten spełnia warunki przyznania mu statusu mikroprzedsiębiorcy lub mały lub średni przedsiębiorca. Regulamin ubiegania się o udział w programie rządowym był integralną częścią umowy subwencji finansowej.

Z powyższych uregulowań wynikał więc jasny wniosek, że, żeby zostać zakwalifikowanym do kategorii mikroprzedsiębiorcy należało mieć status przedsiębiorcy w rozumieniu ustawy Prawo Przedsiębiorców.

Kluczowym więc w rozpoznaniu niniejszej sprawy było rozważenie, czy pozwany – jako komornik sądowy - mógł zostać zakwalifikowany jako beneficjent Programu, a więc czy posiadał status przedsiębiorcy.

Status prawny komorników reguluje ustawa o komornikach sądowych z dnia 22 marca 2018 r. („u.k.s.”), która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2019 roku (art. 306 u.k.s.). Zgodnie z ustawą komornik jest funkcjonariuszem

publicznym działającym przy sądzie rejonowym (art. 2 ust. 1 u.k.s.) oraz organem władzy publicznej w zakresie wykonywanych czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym (art. 3 ust. 1 u.k.s.). W ustawie wskazano, że komornik nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów regulujących podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej (art. 33 ust. 1 u.k.s.), tj. w rozumieniu Prawa przedsiębiorców. Komornik nie może prowadzić działalności gospodarczej (art. 33 ust. 2 u.k.s.) Przepisy przejściowe u.k.s. przewidywały roczny termin na dostosowanie się do zakazu prowadzenia działalności gospodarczej przez komorników sądowych (art. 301 ust. 3 u.k.s.). Termin ten upłynął w dniu 1 stycznia 2020 roku. Ustawa od dnia 1 stycznia 2019 r. pozbawiła więc komorników sądowych statusu przedsiębiorcy.

Z literalnej wykładni wskazanych przepisów wynikałoby więc, że skoro program stosuje się tylko do przedsiębiorców w rozumieniu art. 4 ust. 1 i 2 u.p.p. (§ 1 ust. 2 regulaminu), a komornik sądowy nie jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów tej ustawy (art. 33 ust. 1 u.k.s.), to komornicy sądowi nie mogli skorzystać z tego Programu. Tak też swoje stanowisko argumentował PFR na etapie wnoszenia pozwu i popierał taką interpretację w toku postępowania.

Z powyższego wynika, że mimo iż działalność komornika w pewnym sensie ma cechy przedmiotowe i funkcjonalne działalności gospodarczej, to jednak nie pozwala to na uznanie komornika za przedsiębiorcę w rozumieniu ustawy Prawo przedsiębiorców, bowiem jako funkcjonariusz publiczny podejmuje on czynności z zakresu imperium państwowego (Komentarz do ustawy o komornikach sądowych, red. dr Grzegorz Sikorski, rok 2019).

W ocenie Sądu rozpoznającego niniejszą sprawę, zaakceptować należy pogląd, że komornicy sądowi – biorąc pod uwagę literalne brzmienie przepisów - nie mogli skorzystać ze wsparcia finansowego zapewnianego w ramach programu rządowego „Tarcza Finansowa Polskiego Funduszu Rozwoju dla Małych i Średnich Firm” realizowanego przez powoda. Jednak możliwa byłaby do zaakceptowania również wykładnia funkcjonalna zasad dotyczących przyznawania pomocy przewidzianej w tarczach anty kryzysowych. Argumenty za jej przyjęciem przedstawione zostały przez Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 19 czerwca 2020 r. (k. 137). Koncepcja ta była też podzielana przez PFR, który grupę komorników sądowych zakwalifikował do przyznania świadczeń.

Nie można zatem przyjąć, że nieprawdziwe było, na etapie składania wniosku o wypłatę subwencji, przypisanie sobie przez pozwanego komornika sądowego statusu przedsiębiorcy. Status ten był sporny, a wątpliwości w 2020 r. rozstrzygnięto na korzyść komorników. To że następnie nastąpiła reinterpretacja przepisów i zmiana oceny statusu komorników nie może zdaniem Sądu prowadzić do uwzględnienia powództwa. Pozwany zasadnie w tym zakresie podniósł zarzut nadużycia prawa przez powoda. Zgodnie z art. 5 k.c. nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Zasady współżycia społecznego w rozumieniu art. 5 k.c. są pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy i w takim całościowym ujęciu wyznaczają podstawy, granice i kierunki jej rozstrzygnięcia w wyjątkowych sytuacjach, które przepis ten ma na względzie. Dlatego dla zastosowania art. 5 k.c. konieczna jest ocena całokształtu szczególnych okoliczności danego wypadku w ścisłym powiązaniu nadużycia prawa z konkretnym stanem faktycznym. (postanowienia SN: z 21 grudnia 2021 r., IV CSK 578/21; z 28 stycznia 2022 r., I CSK 551/22; z 23 sierpnia 2022 r., I CSK 2966/22).

Wyrażona w art. 5 k.c. klauzula generalna niedopuszczalności czynienia ze swego prawa użytku sprzecznego z zasadami współżycia społecznego ma na celu zapobieganie stosowania prawa w sposób prowadzący do skutków nieetycznych lub rozmiągających się w sposób zasadniczy z celem danej regulacji prawnej. Jeśli uwzględnienie powództwa, zgodnego z literą prawa, powodowałoby skutki rażąco niesprawiedliwe i krzywdzące (summum ius summa iniuria), niedające się zaakceptować z punktu widzenia norm moralnych i wartości powszechnie uznawanych w społeczeństwie, art. 5 k.c. zezwala na jego oddalenie.

Z materiału dowodowego zgromadzonego w niniejszej sprawie wynika, że sam pozwany miał wątpliwości co do statusu prawnego komorników sądowych w świetle wymogów dotyczących uzyskania subwencji. Wątpliwości te pojawiły się w ramach całej tej grupy zawodowej, o czym świadczy chociażby zwrócenie się przez Prezesa Krajowej Rady

Komorniczej do Ministerstwa Sprawiedliwości o zajęcie stanowiska w tym zakresie czy opracowywane opinie prawne o dopuszczalności występowania przez komorników sądowych o przyznanie środków z PFR na zasadach przewidzianych dla przedsiębiorców, a także korespondencja mailowa komorników z Funduszem.

Niewątpliwie asumptem do masowego składania wniosków o wypłatę subwencji z Programu było stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości z 19 czerwca 2020 r., zgodnie z którym „w ocenie Ministra Sprawiedliwości dzięki zrównaniu w wielu aspektach przez ustawodawcę Komorników Sądowych z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą, powinni oni korzystać z pomocy podobnej do tej, którą otrzymują inni pracodawcy w okresie pandemii koronawirusa, a wspomniane wyłączenie Komorników Sądowych z możliwości skorzystania z niektórych form pomocy przewidzianych w tarczach antykryzysowych, jak się wydaje, nie wynika z brzmienia obecnie obowiązujących przepisów, a z ewentualnego niewłaściwego ich stosowania przez organy wypłacające środki”.

Ponadto, na co wskazywał pozwany, sam Polski Fundusz Rozwoju w korespondencji mailowej, w odpowiedzi na zgłaszane przez komorników wątpliwości w tym zakresie, uznawał, że mogą oni skorzystać z Programu (k. 148). Należy uwzględnić okoliczności szczególne, które spowodowały, że nie tylko pozwany, ale znaczna część komorników sądowych złożyła wniosku o przyznanie subwencji finansowej. Wynikało to z uzasadnionych okolicznościami przeświadczenia komorników, że zostali objęci Programem, a dla objęcia tym programem nie jest ważna dosłowna treść art. 33 ust. 1 i 2 u.k.s. (którego to treść z całą pewnością była znana komornikom ubiegającym się o wsparcie), a faktyczne wypełnianie cech prowadzenia działalności gospodarczej, na co wskazywało Ministerstwo Sprawiedliwości.

Bezspornie Polski Fundusz Rozwoju od chwili składania wniosku przez pozwanego miał informację, że jest on komornikiem a umowa zawarta poprzez pełnomocnika – (...) S.A. została poparta decyzją PFR o przyznaniu subwencji. Zarówno we wniosku, jak i samej umowie nr (...) z 9 lipca 2020 r. czy poleceniu wypłaty – na każdym więc etapie procedowania nad zasadnością przyznania subwencji – pozwany był określany wprost jako komornik sądowy. Nie sposób uznać, że wnioski o wypłatę subwencji nie były na tym etapie jakkolwiek weryfikowane. Świadczy o tym chociażby fakt, że pojawiały się decyzje odmowne, również w stosunku do komorników sądowych, lecz z innych – niż sam statut komornika jako beneficjenta – przyczyn (np. brak wymaganego spadku przychodów).

Powód mógł i powinien był zweryfikować oświadczenia składane przez pozwanego już w dacie ich wpłynięcia za pośrednictwem systemu bankowego. Pozwany nie miał innej możliwości złożenia wniosku niż poprzez zaznaczenie oświadczeń przygotowanych w formularzu. Nie ulega jednak wątpliwości Sądu, że Fundusz miał wiedzę że pozwany jest komornikiem już w dacie wnioskowania. Tym samym za nieprawidłowy uznać należy stawiany przez PFR zarzut pod adresem wnioskodawcy jakoby oświadczenia złożone przez pozwanego na etapie wypełniania wniosku o subwencję finansową oraz zawarte w umowie subwencji były nieprawdziwe. Były zgodne z ówczesną oceną statusu komorników sądowych stosowaną przez sam Fundusz.

Odnosząc się do twierdzeń Funduszu, że nie dokonywał indywidualnej analizy poszczególnych wniosków o udzielenie subwencji, nie dokonywał weryfikacji prawdziwości lub zgodności z prawem złożonych oświadczeń złożonych przez przedsiębiorców oraz nie uwzględniał żadnych dodatkowych informacji przekazywanych przez wnioskodawców poza treścią ustandaryzowanego wniosku o przyznanie subwencji finansowej – to zarzuty te nie mają znaczenia dla oceny zasadności powództwa. Problem bowiem dotyczy nie indywidualnej analizy wniosku pozwanego, ale faktycznie dokonanej przez Fundusz oceny statusu całej kategorii wnioskodawców jakimi byli komornicy sądowi. Fundusz oczywiście był uprawniony do takiej oceny przed rozpoznaniem wniosku i jej dokonał na korzyść komorników sądowych.

Późniejsza negatywna dla beneficjentów weryfikacja ich wniosków, w tym przypadku nie zasługuje na ochronę.

Wykazane zostało w toku niniejszego postępowanie, że PFR zmieniał swoje stanowisko w zakresie rozumienia pojęcia beneficjenta. Zmianie uległa również interpretacja przepisów przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Mimo, iż PFR nie jest jednostką organizacyjną Skarbu Państwa, to jednak powierzenie mu realizacji rządowego programu udzielania przedsiębiorcom wsparcia finansowego w związku ze skutkami COVID-19, a więc istotnego ze względu na bezpieczeństwo ekonomiczne Państwa, słusznie mogło rodzić przekonanie zależności pomiędzy komunikatami

rządowymi a działaniem Funduszu. To Rada Ministrów określiła ogólne ramy Programu, a sam Regulamin sporządzony został przez PFR w oparciu o ten dokument. Komornicy sądowi wykazali się w ocenie Sądu należytą starannością, uzależniając złożenie wniosków o wypłatę dofinansowania dopiero po potwierdzeniu takiej możliwości przez organy władzy państwowej, uznając że Program posługuje się pojęciem „przedsiębiorcy” w znaczeniu funkcjonalnym, a nie literalnym.

Nie sposób pominąć okoliczności w jakich doszło do powierzenia realizacji Programu Funduszowi, ani w jakich doszło do zwiększonej potrzeby uzyskania państwowego wsparcia finansowego – a więc pandemii koronawirusa. Rok 2020 r. rozpoczął jeden z największych kryzysów w zakresie prowadzenia działalności. Lockdowny, chaos informacyjny i legislacyjny niewątpliwie miał negatywny wpływ na każdy sektor gospodarki. W okresie pandemii COVID-19 faktyczne skutki wprowadzenia ustawowych ograniczeń w prowadzeniu działalności dotknęły komorników sądowych w analogiczny sposób jak przedsiębiorców. Komornicy sądowi prowadzili bieżącą działalność związaną z funkcjonowaniem kancelarii, w tym w szczególności zatrudnieniem pracowników. Oczywistym jest, że zakazy i ograniczenia związane z pandemią nie dotyczy jedynie przedsiębiorców sensu stricte, w rozumieniu przepisów ustawy. Ograniczenia związane z COVID-19 dotknęły komorników sądowych co najmniej w takim zakresie jak każdego innego przedsiębiorcę, a zważywszy na ograniczenia wprowadzone w zakresie egzekucji świadczeń (m.in. ograniczenia w prowadzeniu egzekucji z nieruchomości, wstrzymanie eksmisji, brak możliwości uzyskiwania opłat egzekucyjnych) niewątpliwie ta grupa zawodowa znacząco te ograniczenia odczuła.

Komornicy sądowi w chwili otrzymania dotacji spełniali, tak jak inni przedsiębiorcy, warunki Programu wymagane do otrzymania dotacji, czyli spadły im przychody do odpowiedniego, zdefiniowanego w Programie poziomu. Jak wynika z dokumentacji zgromadzonej w aktach, odmowy PFR w stosunku do komorników nie dotyczyły wówczas kwestii rozumienia pojęcia beneficjenta, a innych przesłanek wynikających z programu.

Nieostrości tworzonych aktów prawnych, bo tak należy kwalifikować problem jaki w związku z uruchomieniem Programu pojawił się w zakresie grupy zawodowej komorników sądowych (i nie tylko) skutkujące zmianą w toku wykonywania umowy interpretacji przepisów, nie mogą w ocenie Sądu obciążać pozwanego. Pozwany jako obywatel działał bowiem w zaufaniu do państwa, sugerując się oficjalnym komunikatem z Ministerstwa Sprawiedliwości o możliwości kwalifikowania komorników jako spełniających warunek przyznania im statusu beneficjenta w rządowym Programie.

Nie sposób również pominąć celu Programu rządowego. Z treści uchwały nr 50/2020, Programu i Regulaminu wynika, że podstawowym celem tych działań była pomoc podmiotom, które znalazły się w trudnej sytuacji ekonomicznej w związku z epidemią COVID-19. Wprost o tym stanowi § 2 ust. 2 Regulaminu, który wskazuje, że: „Zasadniczym celem Programu jest realizacja podstawowego interesu ekonomicznego Rzeczypospolitej Polskiej w postaci zapewnienia stabilności przedsiębiorstw i gospodarki. [...] Program ma na celu zapobiegnięcie ryzyka masowej upadłości Beneficjentów oraz zwolnień ich pracowników na skutek znaczących zakłóceń w funkcjonowaniu gospodarki w związku z epidemią COVID-19”.

Na skutek pozytywnej decyzji wydanej po zawarciu umowy PFR wypłacił środki, które zostały spożytkowane przez komornika sądowego zgodnie z umową, tj. na pokrycie bieżących kosztów prowadzonej działalności – Fundusz nie negował tej okoliczności. Wypłacenie tych środków spowodowało, że pozwany nie musiał podejmować niekorzystnych decyzji dotyczących jego działalności, jak np. zwolnienia pracowników czy zleceniobiorców. W związku z tym następce pozbawianie go prawa do skorzystania z pomocy przewidzianej programem nie znajduje uzasadnienia. W zakresie osiągnięcia celu Programu - nie sposób uznać, aby powód poniósł w związku z umową subwencji zawartą z pozwanym jakąkolwiek szkodę – środki subwencyjne zostały – czego sam PFR nie kwestionuje – zużyte na cele zgodnie z Programem, tj. utrzymanie miejsc pracy i wsparcie podmiotów polskiej gospodarki w związku z pandemią i spadkiem dochodów beneficjenta. Nie sposób w świetle powyższego uznać, iż strona powodowa wykazała istnienie szkody co do zasady – wykazanie to nie ogranicza się do określenia kwoty żądania matematycznie wyliczonego w pozwie.

Ponownie podkreślić należy, że komornicy sądowi, w tym sam pozwany, składając wnioski w systemie bankowości elektronicznej w formie oświadczenia o określonej treści, składali je zgodnie ze stanowiskiem swojego organu nadzoru, czyli Ministra Sprawiedliwości, będącego członkiem Rady Ministrów – twórcy Programu. W ocenie Sądu, fakt że dwa lata później Minister Sprawiedliwości zmienił swoją wykładnię, uznając, że stanowisko PFR w zakresie żądania zwrotu subwencji wobec niespełnienia przez komorników statusu beneficjenta jest słuszne, co wynika z literalnego brzmienia przepisów u.k.s. i ustawy – Prawo przedsiębiorców, nie może w ocenie Sądu negatywnie obciążać pozwanego, który w dacie wnioskowania kierował się zasadą zaufania obywatela do państwa, państwa, które wówczas dopuszczało możliwość ubiegania się o dofinansowanie przez komorników sądowych i to po zapoznaniu się z wątpliwościami tej grupy zawodowej.

Państwo w stosunku do obywatela nie może zastawiać pułapek legislacyjnych, a następnie korzystając z nich, obciążać uprawnionych, którzy w zaufaniu do państwa podjęli określone decyzje w zakresie prowadzonej działalności i wydali otrzymane środki zgodnie z oczekiwaniami władzy (utrzymanie zatrudnienia), Nie mogą ponosić negatywnych konsekwencji tego, że ta sama władza państwowa, która tworzyła przepisy i je interpretowała zmieniała nagle zdanie.

W okolicznościach sprawy uwzględnienie powództwa naruszałoby zasadę zaufania obywatela do państwa, naruszałaby bezpieczeństwo prawne jednostki, dawałoby przywilej władzy w związku z naruszeniem zasady jednoznaczności prawa, a faktycznie prowadziłoby do pozbawienia pozwanego uprawnień nabytych. Wszystkie powyższe zasady wywodzone są z art. 2 Konstytucji RP stanowiącym, że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym.

Zasada zaufania obywatela do państwa ma podstawowe znaczenie dla normatywnej treści klauzuli państwa prawnego. Jest ona oczywistą cechą demokratycznego państwa prawnego, bowiem „demokratyczne państwo prawne oznacza państwo, w którym chroni się zaufanie do państwa i stanowionego przez nie prawa”. Zasada ta oznacza przede wszystkim konieczność ochrony i respektowania praw słusznie nabytych i ochrony interesów w toku (por. m.in. orzeczenie TK z 2 marca 1993 r., K 9/92, OTK 1993, Nr 1, poz. 6), ale obejmuje jednocześnie zakaz tworzenia przez ustawodawcę takich konstrukcji normatywnych, które są niewykonalne, stanowią złudzenie prawa i w konsekwencji jedynie pozór ochrony tych interesów majątkowych, które są funkcjonalnie związane z treścią ustanowionego prawa podmiotowego” (wyrok z 19 grudnia 2002 r., K 33/02, OTK-A 2002, Nr 7, poz. 97).

Zasada ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, nazywana także zasadą lojalności państwa względem obywateli, ściśle wiąże się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Wyraża się ona w takim stanowieniu i stosowaniu prawa, "by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny" (wyrok TK z 7 lutego 2001 r., K 27/00, OTK 2001, Nr 2, poz. 29). Opierają się one zatem na pewności prawa, czyli takim zespole cech przysługujących prawu, które gwarantuje jednostce bezpieczeństwo prawne, umożliwiając jej decydować o swoim postępowaniu na podstawie pełnej znajomości przesłanek działania organów państwa, a zarazem znajomości konsekwencji prawnych, jakie postępowanie to może za sobą pociągnąć (zob. wyroki TK z: 14 czerwca 2000 r., P 3/00, OTK 2000, Nr 5, poz. 138; 19 listopada 2008 r., KP 2/08, OTK-A 2008, Nr 9, poz. 157; 20 stycznia 2009 r., P 40/07, OTK-A 2009, Nr 1, poz. 4; 24 lutego 2010 r., K 6/09, OTK-A 2010, Nr 2, poz. 15).

Koniecznym wymogiem realizacji zasady zaufania jest zagwarantowanie bezpieczeństwa prawnego. Bezpieczeństwo prawne jednostki związane z pewnością prawa umożliwia więc przewidywalność działań organów państwa, a także prognozowanie działań własnych (wyrok TK z 14 czerwca 2000 r., P 3/00, OTK 2000, Nr 5, poz. 138). Chodzi przy tym o pewność prawa nie tyle w rozumieniu stabilności przepisów, co w aspekcie pewności tego, że na podstawie obowiązującego prawa obywatel może kształtować swoje stosunki życiowe. W tym kontekście zasada ta wykazuje pewne podobieństwo do znanej z prawa prywatnego i międzynarodowego zasady pacta sunt servanda, nakazującej

dotrzymania zawartych umów (wyrok TK z 13 listopada 2013 r., K 2/12, OTK-A 2012, Nr 10, poz. 12; 20.12.1999 r., K 4/99, OTK 1999, Nr 7, poz. 165; 12 maja 2015 r., P 46/13, Dz.U. z 2015 r. poz. 702).

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podejmował rozważania na temat wymagań, jakie Konstytucja RP narzuca wprowadzaniu w życie nowych przepisów, zwłaszcza w zakresie, w jakim zawierają one rozwiązania mniej korzystne dla adresatów (wyrok z 10 kwietnia 2006 r., SK 30/04, OTK-A 2006, Nr 4, poz. 42). Zasada państwa prawnego, a zwłaszcza wynikające z niej zasady: zaufania obywatela do państwa, pewności prawa oraz ochrony praw nabytych nakazują, by zmiana prawa dotychczas obowiązującego, która pociąga za sobą niekorzystne skutki dla sytuacji prawnej podmiotów, dokonywana była zasadniczo z zastosowaniem techniki przepisów przejściowych.

Skoro takie ograniczenia wprowadzane są dla zmiany przepisów, tym bardziej niedopuszczalna jest sytuacja pogarszania sytuacji obywatela bez ich zmiany, jedynie na podstawie zmiany interpretacji ustanowionego prawa. Wiąże się to z zasadą jednoznaczności prawa.

Z zasady zaufania wynika zasada jednoznaczności prawa, rozumiana jako dyrektywa poprawnej legislacji. Odnośnie do nakazu respektowania przez ustawodawcę zasad przyzwoitej legislacji, stanowiących element zasady demokratycznego państwa prawnego, TK stwierdził, że zasady te obejmują m.in. "wymaganie określoności przepisów, które muszą być sformułowane w sposób poprawny, precyzyjny i jasny", a "standard ten wymagany jest zwłaszcza, gdy chodzi o ochronę praw i wolności" (wyrok z 11 stycznia 2000 r., K 7/99, OTK 2000, Nr 1, poz. 2). Z tak ujętej zasady określoności wynika, że każdy przepis prawny powinien być skonstruowany poprawnie z punktu widzenia językowego i logicznego – dopiero spełnienie tego warunku podstawowego pozwala na jego ocenę w aspekcie pozostałych kryteriów. Wymóg jasności oznacza nakaz tworzenia przepisów klarownych i zrozumiałych dla ich adresatów, którzy od racjonalnego ustawodawcy oczekiwać mogą stanowienia norm prawnych niebudzących wątpliwości co do treści nakładanych obowiązków i przyznawanych praw. Związana z jasnością precyzja przepisu powinna przejawiać się w konkretności nakładanych obowiązków i przyznawanych praw, tak by ich treść była oczywista i pozwalała na wyegzekwowanie (wyrok TK z 21 marca 2001 r., K 24/00, OTK 2001, Nr 3, poz. 51). Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że zasady przyzwoitej legislacji są przejawem ogólnej zasady ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, a w konsekwencji jedną z cech państwa prawnego. Brak precyzji przepisów powoduje bowiem stworzenie nazbyt szerokich ram dla organów stosujących prawo, które muszą zastępować ustawodawcę w zakresie tych zagadnień, które uregulował on w sposób nieprecyzyjny. Jak podkreślił Trybunał Konstytucyjny, „ustawodawca nie może poprzez niejasne sformułowanie tekstu przepisów pozostawiać organom mającym je stosować nadmiernej swobody przy ustalaniu w praktyce zakresu podmiotowego i przedmiotowego ograniczeń konstytucyjnych wolności i praw jednostki" (wyrok z 22 maja 2002 r., K 6/02, OTK-A 2002, Nr 3, poz. 33) (por. Komentarz do art. 2 Konstytucji RP, red. Safjan/Bosek 2016, wyd. 1/Tuleja, Legalis).

W analizowanej sprawie, z całą pewnością zasada jednoznaczności prawa, związana z jasnością precyzji przepisu została naruszona, skoro sam organ władzy Minister Sprawiedliwości, a za nim PFR, nie mogli zdecydować się, czy wsparcie komornikom sądowym się należy czy nie. Oczywiście szczególnie okres pandemii 2020 r. i konieczność niezwłocznego przyjmowania przepisów chroniących obywateli przed skutkami wprowadzanych ograniczeń usprawiedliwiają niedoskonałości ówczesnych aktów prawnych, ale obecnie państwo z tego tytułu nie może oczekiwać korzyści i domagać się ich ochrony prawnej.

Z tych wszystkich względów, Sąd uznał, iż uwzględnienie roszczenia powoda sprzeczne byłoby z zasadami współzycia społecznego, a jego dochodzenie należy traktować jako przejaw nadużycia prawa podmiotowego w rozumieniu art. 5 k.c. (pkt II wyroku).

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Na zasądzone koszty składały się koszty zastępstwa procesowego w wysokości 5.400 zł (ustalone na podstawie § 2 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie z dnia 22 października 2015 r.) oraz opłata skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł. (pkt III wyroku).